

inter duo maxime indeterminata non est distinctio neque oppositio. Ergo nulla est oppositio inter ens et non ens.

Resp. Dist. mai. Ens communissimum et non ens sunt maxime indeterminata, in diverso ordine, *Conc.* Sunt maxime indeterminata, in eodem ordine, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Tametsi ens commune sit maxime indeterminatum in ordine positionis, quia transcendit omnia genera et praescindit ab omni differentia, quae ipsum determinat ad aliquod genus vel speciem; nihilominus semper aliquid affirmat et ponit in re. Ex adverso non ens est etiam maxime indeterminatum, sed in ordine opposito, nempe in ordine negationis. Unde indeterminatio unius e diametro opponitur indeterminati alterius, et utrumque nequit de eodem subiecto simul praedicari. Eodem ferme pacto ac *animal* genus, licet sit indeterminatum relate ad species subiectas, ita ut de illis indiscriminatim praedicetur; nihilominus opponitur *non animali*, sicut affirmatio opponitur negationi.

Oppon. 6.º cum Parmenide. Quidquid est praeter ens, est nihil. Iam vero ens et unum convertuntur. Ergo quidquid est praeter unum, est nihil, et ideo non datur nisi unum ens.

Resp. Dist. mai. Quidquid est praeter ens commune, est nihil, *Conc.* Quidquid est praeter ens aliquod determinatum et particulare, est nihil, *Subdist.* Est nihil omnis entis, seu negat omne ens, *Neg.* Est nihil illius entis determinati, seu negat illud ens, *Conc.*

Explico. Parmenides evidenter confundit ens communiter dictum cum ente determinato ad aliquod genus, vel speciem, vel individuum. Nam de ente communi verum est dicere, quod nihil sit extra ipsum, quia de omnibus praedicatur. Verum si sermo est de ente iam determinato ad aliquod genus, puta ad genus substantiae, non potest dici: Quidquid est praeter ens-substantiam, est nihil; nam praeter substantiam sunt diversa genera accidentium. Ad summum dici poterit: Quidquid est praeter ens-substantiam, est nihil substantiae; quod verum est, sed nullo modo conferet ad probandam unitatem entis a Parmenide propugnata, neque ad destruendam diversitatem entium necessariam ad salvandum principium contradictionis.

Oppon. 7.º Si ens esset multiplex, deberet multiplicari per aliquod additum. Atqui enti nihil superaddi potest, quia praeter ens est nihil. Ergo non datur nisi unum ens.

Resp. Dist. mai. Si ens essent multiplex, deberet multiplicari per aliquid superadditum, nempe per diversos modos essendi, *Conc.* Deberet multiplicari per veras et formales differentias, *Neg. Contradist. min.* Enti nihil addi potest, quod non importatur per communem rationem entis, *Neg.* Nihil addi potest, de cuius intellectu non sit ens, *Conc. et Neg. cons.*

Explico. Demonstravimus in Ontologia, notionem entis non esse genericam, et consequenter non posse dividi ac multiplicari per

veras et proprie dictas differentias; sed contrahi ad sua inferiora per diversos essendi modos. Ut autem multiplex et diversus essendi modus rite percipiatur, obiter notandum venit, ens, quod primo concipitur a nobis, dividi per potentiam et actum seu per subiectum et esse. Iam vero secundum diversum modum, quo esse recipitur in subiecto, efflorescit multiplex essendi modus, et ens primitus multiplicatur in decem suprema rerum genera, quae sunt inter se primo diversa. Intellectus autem noster ex ente sic cognito, et quod componitur ex reali potentia et actu, ratiocinando pervenit ad cognoscendum, dari in rerum natura ens aliquod unicum, quod est actus purissimus et invariabilis, principium et causa omnium, quae composita sunt et multiplicantur in seipsis et extra causam. Unde hoc ens differt ab aliis, quia est actus purus et ipsum esse subsistens; cetera differunt ab eo quia sunt composita ex potentia et actu; differunt autem inter se penes diversos modos, secundum quos actus recipitur in potentia et coarctatur ac contrahitur ad eam. Unde diversa entia creata sunt distincta inter se secundum diversos modos habendi esse; Deus autem gloriosus non solum distinctus est ab omni creatura, sed ab ea dividitur modo nobilissimo et infinite perfecto, nempe per hoc quod est actus purissimus et ipsum esse subsistens.

Cum ergo dicitur: Enti nihil addi potest, quo multiplicetur; in hoc latet aequivocatio. Ens quippe intelligi potest vel prout est reale quoddam individuum, quod in se subsistit, et tunc vera est propositio; quia individuum dicitur quod est in se indivisum et divisum a quolibet alio; vel intelligi potest prout est notio abstracta et subest operationi intellectus, et in hoc casu illi notioni potest addi quidam determinatus essendi modus, qui licet non sit de intellectu entis universalissimi, idest non ingrediatur formaliter communem notionem entis, quae abstrahit a qualibet determinatione; nihilominus de eius intellectu est ens. Hoc declarari potest aliquo simili: homo quippe non est de conceptu animalis indeterminati, licet animal sit de conceptu hominis; idest animal indeterminatum intelligi potest, non intellectu homine; sed homo non potest intelligi sine intellectu animalis. Similiter ens intelligi potest, non intellecta substantia; sed substantia non potest intelligi sine intellectu entis (1).

Oppon. 8.º Deus est ipsum esse. Atqui esse est id quo quaelibet res constituitur et denominatur ens. Ergo Deus est esse formale omnium rerum.

Resp. Dist. mai. Deus est ipsum esse, per se subsistens, *Conc.* Est esse abstractum et commune, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.* Solutio in promptu est ex iis, quae a nobis saepius exposita sunt de duplici ratione entis simplicissimi, nimirum per modum actus et

(1) Cf. S. THOM. Opusc. De natura generis, cap. II.

subsistentiae, et per modum potentiae et abstractionis. In primo sensu esse Dei dicitur simplicissimum; in secundo sensu dicitur simplicissimum ens quod primo concipitur a nobis et analogice praedicatur de omnibus omnino rebus.

Oppon. 9.º Esse divinum est infinitum. Atqui extra infinitum nihil concipi potest. Ergo esse creaturarum identificatur cum ipso esse Dei, ideoque datur unicum ens.

Resp. Dist. mai. Esse Dei est infinitum negative et per modum actus, ideoque principium et causa efficiens omnium quae participant rationem entis, *Conc.* Est infinitum privative, seu indefinitum, *Neg. Dist. min.* Extra infinitum nihil concipi potest, quod non sit causatum ab ipso, *Conc.* Quod non subsistat in ipso, *Neg. et Neg. cons.*

QUAESTIO II.

De processione creaturarum a Deo seu de creatione.

CONTINUATIO RERUM. Res mundanae, ex quibus admirabilis et pulcherrima huius universi machina conflat, non solum sunt a Deo realiter distinctae, uti proxime probavimus contra Pantheistas; verum etiam ita diversae sunt a divina substantia, ut nulla ratio seu praedicatio possit univoce attribui ipsis et Deo. Deus quippe gloriosus est actus purissimus et ipsum esse per se subsistens; contra res aliae a Deo diversae sunt concretae ex essentia et esse. Unde quaelibet praedicatio quae ex perfectionibus rerum visibilium a nobis prius cognitis transfertur ad Deum, transferri solummodo potest secundum rationem proportionaliter eandem. Sic per res visibiles quae notiores sunt quoad intellectum nostrum qui accipit cognitionem a sensibus, ascendere potuimus ad aliqualem Dei cognitionem capessendam; et ex eo quod res, quas sensibus tractamus, sunt mutabiles, finitae, contingentes, argumentando deduximus, existere ens aliquod immobile, infinitum, necessarium quod ipsis fuit causa essendi, et quod vocamus Deum. Si ergo Deus, actus purissimus, immobilis et infinite perfectus necessario est causa essendi omnibus rebus, quae important potentiam ad esse et ad non esse, generatim saltem licet inferre, omnes res fuisse productas a Deo tamquam a causa effectrice, et ad ipsum ordinatas tamquam ad finalem omnium causam; et consequenter res omnes processisse a Deo, qui est primum principium et causa universalis totius entis participati.

Verum enim cum etiam causae particulares et finitae aliquid producant extra se per suam actionem, quae primo cognoscitur a nobis, et per quam manuducimur ad cognoscendam operationem divinam rerum effectricem, hoc in loco proprie inquirendum venit, quaenam sit ratio et natura actionis divinae per quam Deus res ab ipso effectas produxit in esse. Sic explicata manebit quaestio, quae versatur circa processionem rerum a Deo; et cum haec actio proprio nomine dicatur creatio, ad explicandam rerum originem de actione creatrice disserendum nobis erit. Ut autem ordine et via procedamus, primo recensendae nobis sunt et refellendae falsae philosophorum sententiae de ortu et origine mundi, et sic paratior erit via ad veram doctrinam de mundi origine asserendam.

ARTICULUS I.

REFELLUNTUR ERRORES PHILOSOPHORUM DE ORIGINE MUNDI.

CAUSA TALIU ERRORUM. Humana mens sibi relicta et lumine fidei christianae nondum collustrata aegre admodum verum conceptum creationis assequi potest, uti diserte professus est ipse Baylius testis minime suspectus. Hoc in causa fuit, quamobrem tot exorti sint et in vulgus disseminati errores circa originem mundi, tum inter sese tum cum recta ratione pugnantes. Omnes quippe philosophi, qui germanum creationis conceptum corruperunt, simul de mundi origine falsa et absurda loquuti sunt, cum geminae quaestiones arctissime copulenter inter se. Siquidem, uti sapienter notatum fuit a S. Thoma, huiusmodi philosophi in assignandis rerum principiis ad causas dumtaxat particulares se contulerunt, et cum non potuerint animo informare universalem totius entis causam, admiserunt vel materiam, vel substantiam quamdam increatam, quae operationi agentis subiecta induebat diversas rerum formas sive accidentales sive substantiales. En illustra Aquinatis verba: « Antiqui philosophi paulatim et pedetentim intraverunt in cognitionem veritatis. A principio enim quasi grossiores existentes non existimabant esse entia nisi corpora sensibilia. Quorum qui ponebant in eis motum, non considerabant motum nisi secundum aliqua accidentia... Et supponentes ipsam substantiam corporum increatam, assignabant aliquas causas huiusmodi accidentalium mutationum; ut puta amicitiam, litem, intellectum. Ulterius vero procedentes, per intellectum distinxerunt inter formam substantialem et materiam, quam ponebant increatam; et perceperunt, mutationes fieri in corporibus secundum formas essentielles, quarum transmutationum quasdam causas universales po-